

19. Savoy B. Africa's Struggle for Its Art: History of a Postcolonial Defeat. Princeton: Princeton University Press, 2022. 240 p.

20. Speech by Namibian Minister Hon Jerry Ekandjo on the Occasion of the Handover of 21 Human Remains of Namibian Origin. URL: genocide-namibia.net/wp-content/uploads/2015/01/Speech-Hon.-Ekandjo.pdf (Дата звернення: 12.01.2025).

UDC 008:930.85

MEMORY INFRASTRUCTURE AND PROVENANCE IN POSTCOLONIAL DISCOURSE: AN ANALYTICAL PERSPECTIVE ON J. BACH'S APPROACH

Iryna PETROVA – Doctor of Culturology, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine Fellow at the Cologne/Bonn Academy in Exile (Germany)

The article examines postcolonial narratives conveyed through memory infrastructure and provenance research, practices actively implemented in Germany.

It highlights the significant contribution of J. Bach, who conceptualizes historical memory as both a moral and political phenomenon and identifies provenance research as a fundamental tool for uncovering the essence of colonial discourse. In his works, Bach explores how the German government creates a memory infrastructure that addresses the Nazi and colonial past and analyzes public reflections within the dichotomies of «activists-government», «colony-metropole» and «colonial past–postcolonial narratives», focusing on the issues of responsibility, acknowledgment of guilt, reconciliation, and trauma.

Bach proposes reinterpreting the provenance research method as a «moral paradigm» in cultural and political practice, viewing artifacts as historical witnesses that expose violence and compel the recognition of guilt and responsibility. In the Ukrainian context, provenance research is not seen as an act of repentance or atonement but as an instrument for defending national cultural heritage, preserving memory, and documenting evidence of colonial and wartime violence.

Keywords: postcolonialism, colonial discourse, culture of memory, memory infrastructure, provenance research, cultural heritage, art artefacts, cultural practices, museums, dialogue of cultures, intercultural communication.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2025

Отримано після доопрацювання 26.05.2025

Прийнято до друку 30.05.2025

УДК 130.2 Брюкнер

АЛЕКСАНДЕР БРЮКНЕР ТА ЧАСОПИС «LUD»: ІСТОРІЯ СПІВПРАЦІ

Євген ГОРБ – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія», Маріупольський державний університет, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-9782-9194>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.965>
eshorb14@gmail.com

Пропонована стаття має на меті актуалізацію маловідомого в українському наукознавстві аспекту співпраці польсько-німецького славіста Александра Брюкнера та Народознавчого товариства у Львові. Автор наголошує, що рецензійні публікації А. Брюкнера є недооціненим джерелом з історії розвитку таких напрямів наукових студій як історія культури, славістика та порівняльне мовознавство. Однією з характерних рис рецензій авторства Брюкнера є їх енциклопедичність, полемічність та наявність дослідницької складової навіть у відносно невеликих замітках. У рамках однієї публікації досить важко охопити весь доробок Александра Брюкнера, презентований вченим на ламах журналу «Lud», проте у статті звернуто увагу на такі аспекти як загальна рецепція вченим діяльності Народознавчого товариства, його оцінки стану розвитку етнографічних студій у Центрально-Східній Європі та визначення перспективних напрямів для подальшої розробки.

Ключові слова: Александер Брюкнер, «Lud», Народознавче товариство, етнографія, історія слов'янських культур, науковий діалог.

Постановка проблеми. Професор Александер Брюкнер (1856-1939 рр.), відомий як польсько-німецький славіст та знавець слов'янських культур, за десятиліття своєї наукової кар'єри доклав чимало зусиль до становлення низки наукових часописів. Широко відомою є участь Брюкнера у заснуванні міжнародного славістичного журналу «Archiv für slavische Philologie», що став найбільш авторитетною платформою для презентації славістичних студій для більшості європейських вчених. Часопис Народознавчого товариства «Lud» постав без особистої участі А. Брюкнера, проте внесок ученого у популяризацію та розвиток журналу важко переоцінити. Брюкнер був постійним дописувачем рубрики рецензій у згаданому етнографічному часописі і до сьогодні ці публікації вченого залишаються поза увагою науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постать А. Брюкнера не надто відома у вітчизняних наукових колах, незважаючи на те, що вчений народився на Тернопільщині та був випускником Львівського університету, все життя підтримуючи зв'язки з українською наукою. Тим не менш, участь Брюкнера у роботі Народознавчого товариства знайшла своє відображення у публікаціях Л. Вахніної [1], В. Головатюк

[3] та І. Галенко [2]. Відзначимо, що згадані дослідники спинялися лише на двох аспектах взаємодії берлінського професора та етнографічного товариства у Львові – його зв'язках з Іваном Франком та проблемі рецепції видань українських вчених на сторінках рецензій Брюкнера. Рецензійні огляди та статті самого А. Брюкнера на ламах часопису Народознавчого товариства залишалися поза увагою вчених.

Метою пропонованої розвідки є виявлення та аналіз найбільш знакових публікацій А. Брюкнера, що з'явилися на сторінках журналу «Lud» та визначення внеску берлінського славіста у розвиток друкованого видання Народознавчого товариства.

Методологія дослідження обумовлена метою статті та спирається переважно на комплекс методів текстології – перш за все, контент-аналізу. Оскільки в якості предмету дослідження виступають публікації Александра Брюкнера, то значну увагу приділено реконструкції подробиць біографії вченого, пов'язаних із Народознавчим товариством. У цьому контексті застосовано біографічний метод. Розміщення проблематики статті у загальній площині культурологічних студій вимагало також застосування ряду спеціальних методів культурологічного дослідження. Варто відзначити комплекс герменевтичних методів, оскільки ми фокусуємося на текстах, як носіях інформації про предмет дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Про місію Народознавчого товариства, що виникло у 1895 році у Львові, найкраще свідчить його назва. Члени товариства об'єдналися навколо ідеї ґрунтовного дослідження «польського, руського та сусідніх народів». Однак, не варто робити поспішні висновки про те, що вчені Народознавчого товариства концентрувалися виключно на проблемах етнографії та антропології. У складі керівництва були мовознавці, дослідники культури, письменники, історики, географи та навіть представники ботанічної науки. Певним чином можна вести мову про тяжіння до універсалізації досліджень товариства з перших років його існування. Виразний фокус на студіюванні етнографічної проблематики проявлявся поступово.

Берлінський професор Александер Брюкнер, як іноземець, був лише членом-кореспондентом Народознавчого товариства у Львові, проте варто наголосити, що такий статус також мала величезна кількість інших представників наукових еліт Центрально-Східної Європи. Поряд із Брюкнером можна згадати групу його колег та приятелів, з якими листувався вчений і які також були членами-кореспондентами товариства, а саме Єжи Полівку з Праги та Яна Бодуена де Куртене, який представляв Санкт-Петербург.

Особливо великим випробуванням для Народознавчого товариства став період Першої світової війни, коли організація була майже позбавлена коштів на існування – членські внески не надходили через складнощі з поштовою комунікацією і президія товариства вимушена звертатися до читаючої публіки із закликом про фінансову допомогу, необхідну для підтримки видавничої діяльності, публікації головного друкованого органу Народознавчого товариства – часопису «Lud». Проте, особливого ефекту цей заклик не дав, бо за роки війни вдалося видати лише один збірний том журналу [15; 103-114].

Ми не знайдемо імені Брюкнера серед авторів першого випуску часопису Народознавчого товариства, проте берлінський професор відгукнувся на появу нового періодичного видання рецензією на ламах журналу Берлінської фольклорної асоціації «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde». Александер Брюкнер називав «Lud» другим польським фольклорним журналом після варшавського часопису «Wisla» і серед відчутних вад видання відзначає брак помітної концепції, що проглядається у наборі статей для першого «рочника» журналу.

Німецький славист наголошував, що читачу, перш за все, мають бути цікавими огляди місцевого етнографічного матеріалу, а не розвідки загального характеру про походження сім'ї чи весільну обрядовість арійських народів. За традицією аналогічних видань «Lud» ще у перших номерах адресував своїм читачам анкети етнографічного змісту і Брюкнер жалівся, що поки ці анкети так і не знайшли достойного відгуку серед читацької аудиторії. Вітав учений і концентрацію уваги редколегії нового часопису на Галичині як цілісному історико-культурному регіоні безвідносно до її адміністративно-територіального поділу у складі імперій [4; 109-110].

Другий том журналу «Lud» теж не обділений увагою Александра Брюкнера – йому присвячена чергова замітка на пів сторінки. Дослідник відзначав наявність чіткого контакту між традицією та літературою на ламах часопису, оскільки значну частину членів Народознавчого товариства у Львові тоді становили сільські вчителі та духовенство. Водночас, Брюкнер всіляко вітав вдалі, на його думку, спроби широких теоретичних узагальнень та порівнянь – тут мова йшла про одну зі статей, яка концентрувалася на порівнянні польських народних пісень та єврейської традиції великодніх молитов (агада). На цей момент (1896 рік) уже змінюється періодичність випуску номерів журналу – «Lud» починає випускати свої зошити частіше [4; 230].

Сам А. Брюкнер уперше опублікувався на сторінках рецензованого часопису лише у 1909 році. Тоді у черговому томі журналу «Lud» вийшли дві його рецензії, одна з яких присвячена новому польському славистичному виданню, а інша – важливому у контексті подальших мовознавчих студій Брюкнера «Слов'янському етимологічному словнику» Еріха Бернекера.

Рецензія Брюкнера на перші два випуски «Славістичного щорічника» цікава тим, що вона є частиною так званої «Брюкнеріади» – так у брюкнерознавстві називали багаторічний конфлікт між берлінським професором та краківським мовознавчим осередком, одним із наслідків якого стала відмова у наданні Александру Брюкнеру звання почесного професора Ягеллонського університету. Дійсно, рецензійна замітка Брюкнера була надзвичайно гострою та критичною, з одного боку, та беззмисловою, з іншого. Вчений відзначав, що об'єкт його рецензії не може називатися славістичним часописом, оскільки концентрується на слов'янському мовознавстві – понятті набагато вужчим, ніж славістика. Брюкнера також обурило відсутність оригінальних статей в обох випусках журналу, які складалися з бібліографії та рецензій. За висновком польсько-німецького славіста, більшість рецензованих видань уже були проаналізовані у більш авторитетних та змістовних часописах [10].

Куди більш прихильно Александер Брюкнер відгукувався про словник Бернекера, з огляду на ретельність авторського підходу та фундаментальність видання, яке мало заступити застарілий словник Франьо Міклошича. А. Брюкнер звертав увагу етнографів та необхідність використання багатого етимологічного матеріалу, хоча, водночас, застерігав автора словника від тяжіння до пошуків витоків більшості слів в арійських часах. Часто ці спроби віднайти арійське коріння видавалися надто надуманими. Брюкнер також наголошував на надто великій увазі автора до мов з кириличним письмом – словник виглядав би більш академічним, якби всі слова подавалися лише латиницею [5].

Із моменту свого авторського дебюту на ламах журналу Народознавчого товариства Брюкнер опублікував у часописі ще 10 матеріалів протягом 1910-1925 рр., з яких одна стаття вийшла окремою відбиткою. Відзначимо, що 9 із 10 матеріалів авторства Брюкнера – різні за обсягом рецензії на праці німецьких, польських та російських науковців, а також на періодичні публікації. Увага до рецензійних матеріалів, загалом, була притаманною для наукової творчості А. Брюкнера. Водночас, єдина оригінальна стаття вченого вийшла вже у період його відходу від викладання в Університеті Фрідріха-Вільгельма у Берліні, якому дослідник присвітив понад чотири десятиліття свого життя [16; 65-96].

«Слов'янські старожитності» Александра Брюкнера з'явилися на ламах журналу «Lud» у 1925 році і, як не важко здогадатися, були присвячені знаковій, фундаментальній для свого часу праці Любора Нідерле, назва якої перегукувалася із заголовком статті берлінського професора. Брюкнер мав на меті написання не рецензії на весь цикл досліджень давньої слов'янської культури Нідерле, а свого роду «нотаток на полях» – роздумів та висновків до яких славіста та історика культури спонукали напрацювання чеського археолога. А. Брюкнер задавався питанням щодо території, з якої походили слов'янські етноси і виразно окреслює її межиріччям Одри та Волги, звертаючи особливу увагу на територію сучасної їй Польщі.

Увагу привертає прагнення Брюкнера до комплексного підходу до проблеми визначення слов'янської прабатьківщини – із врахуванням даних археологічних, писемних (античних) та лінгвістичних джерел. Зокрема, Александер Брюкнер відкидав ймовірність слов'янського етнокультурного субстрату, на якому сформувалася лужицька культура саме через суперечливість археологічних та лінгвістичних джерел, а також територіальну поширеність пам'яток лужицького типу [13, 14].

Однак, стаття з тематики давньої культури слов'ян у контексті співпраці А. Брюкнера з часописом «Lud» скоріше була виключенням, оскільки в усіх інших випадках учений віддавав перевагу рецензійній діяльності. У цьому плані для Брюкнера найбільш плідним виявився період 1910-1911 рр., коли у кожному з двох томів часопису публікувалося по дві-три його рецензії. Так, у 1910 році берлінський професор одночасно відрецензував черговий випуск збірки статей Польської академії та історико-юридичну студію Пшемислава Домбковського.

Навіть рецензуючи праці антологічного характеру Брюкнер, зазвичай, концентрувався на якомусь одному дослідженні, що привертало його найбільшу увагу. Так сталося і зі збіркою студій Польської академії наук, де Александер Брюкнер окремо відзначив працю Казімежа Нітча, присвячену візуалізації поширення діалектів польської мови у вигляді мапи. Доробок Нітча польсько-німецький славіст розглянув на широкому тлі становлення діалектології як окремого напрямку досліджень узагалі, акцентуючи увагу на значенні подібних розробок для етнографічних досліджень. Констатує революційність та затребуваність мапи К. Нітча, Брюкнер, водночас, із сумом указував на брак державних дотацій для подібних проєктів, які мають безперечне національне значення [8].

Не менш прихильно Брюкнер відгукувався про дослідження П. Домбковського, який з огляду на порушену проблематику, велику увагу приділяв саме звичаєвому та народному праву, проводячи численні паралелі з аналогічними традиціями інших європейських народів, сягаючи іноді періоду салічних законів. Працю Домбковського вчений теж розглядав із точки зору її придатності для дослідників-етнографів та мовознавців, намагаючись зробити свою рецензію більш відповідною для читачкої аудиторії журналу «Lud». Привертають увагу безапеляційні поправки Брюкнера щодо етимології окремих термінів звичаєвого права – подібна увага до мовознавчого боку будь-якого

дослідження також була характерною рисою оглядів Брюкнера [6].

Рочник часопису «Lud», який з'явився у 1911 році, демонструє ще більшу енциклопедичність інтересів Брюкнера – на ламах журналу були розміщені одразу три рецензії берлінського професора. Увагу дослідника привернула одна з останніх праць німецького етнографа Карла Рамма – вчений помер незабаром після публікації тому про історію народної архітектури германців та слов'ян. За виключенням традиційних суперечностей щодо мовознавчих аспектів висновків Рамма, Брюкнер не шкодував епітетів для вшанування титанічної праці автора, який навіть не був ученим в академічному розумінні цього слова. К. Рамм займався етнографією як аматор і видавав книжки власним коштом. Незважаючи на цей факт, працю Рамма польсько-німецький славіст називав чи не єдиним зводом знань про народну архітектуру слов'ян [9].

Не міг оминати Брюкнер і видану в Києві студію польського етнографа Вітольда Клінгера, присвячену забобонам щодо тварин у народній традиції. Рецензія на монографію Клінгера була тим рідким випадком, коли берлінський професор не акцентував увагу на лінгвістичних викладках автора, а сконцентрувався суто на народознавчому боці праці. У рецензії А. Брюкнера помітні й власні спостереження польсько-німецького славіста щодо окремих питань, порушених у тексті Клінгера. Зокрема, Брюкнер окреслив свою позицію щодо хрестоматійного переказу Геродота про неврів, які нібито могли перевтілюватися у вовків. Ототожнюючи цей міф із переказами про вовкулаків та лікантропію, Брюкнер задавався питанням, чому цю байку Геродот розповідає про неврів, а не про меланхленів, яким би ця риса більше пасувала. Брюкнер також виділяв певні недоліки перекладів джерельних текстів Клінгером та пропонував свій, більш вірний варіант (хоча й ці версії базувалися не на перекладі оригіналів) [7].

Останню рецензію цього випуску часопису не можна з упевненістю вважати такою, що належить Брюкнеру. Справа у тому, що ця замітка, яка стосувалася етнографічної студії про кашубів, не була підписана прізвиськом автора, на відміну від попередніх [12]. Львівський бібліограф Владислав-Тадеуш Віслоцький однозначно приписував цю рецензію Брюкнеру, хоча бібліографія Віслоцького навіть у контексті публікацій у журналі «Lud» рясніє великою кількістю неточностей – зокрема, невірно вказаними сторінками, на яких розміщено рецензійні матеріали [16; 70].

Висновки. Не можемо зарахувати Александра Брюкнера до грона тих учених, які мали вплив на редакційну політику та шляхи розвитку журналу «Lud», проте берлінський професор значною мірою сприяв популяризації видання та його місії, що полягала у дослідженні традиційної культури слов'янських народів. Схвальні рецензії Брюкнера у німецькомовній періодиці сприяли інтеграції польського часопису у міжнародну наукову спільноту дослідників культури та славістів, центром якої на зламі XIX-XX століття була Німеччина.

Єдина дослідницька стаття Александра Брюкнера, опублікована на сторінках друкованого органу Народознавчого товариства мала важливе значення у контексті узагальнення доробку всієї попередньої історіографії студіювання проблем історії культури давніх слов'ян. Брюкнер не тільки виділив найбільш дискусійні проблеми, але й презентував своє фахове бачення їх вирішення. Рецензійна активність берлінського славіста на ламах журналу «Lud» була невисокою у порівнянні з публікаціями у славістичних часописах, оскільки етнографія не належала до пріоритетних напрямів наукових студій Брюкнера. Тим не менше, огляди авторства професора Університету Фрідріха Вільгельма до сьогодні не втрачають своєї цінності в якості джерела наукознавчого характеру, певних підсумків розвитку славістичної етнографії на теренах Центрально-Східної Європи.

У якості *перспективних напрямів* розробки теми зазначимо потребу розшуку та публікації листування Брюкнера з членами Народознавчого товариства та редакційною колегією часопису «Lud».

Список використаної літератури

1. Вахніна Л. Иван Франко та Александр Брюкнер у контексті діяльності Народознавчого товариства у Львові. *Київські полоністичні студії*. 2017. Т. XXIX. С. 178-181.
2. Галенко І. Мовознавча славістика у Львівському університеті (1787-1939). *Проблеми слов'янознавства*. 2004. Вип. 54. С. 44-60.
3. Головатюк В. Роль польського народознавчого товариства в українсько-польських культурних взаєминах (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Київські полоністичні студії*. 2011. Т. 18. С. 493-497.
4. Brückner A. «Lud» t. I. Lwów. 1895. *Zeitschrift des Vereines für Volkskunde*. 1896. J. VI. S. 109-110, 230.
5. Brückner A. Berneker E.: Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg. 1908-1909. *Lud*. 1909. T. XV. S. 362-364.
6. Brückner A. Dąbkowski P.: Prawo prywatne polskie. t. I. Lwów. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 216-217.
7. Brückner A. Klinger W.: Żywotnoje w anticznom i sowremiennom sujewierii. Kijów. 1911. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 181-184.
8. Brückner A. Nitsch K.: Próba ugrupowania gwar polskich. Kraków. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 215.
9. Brückner A. Rhamm K.: Ethnographische Beiträge zur germanisch-slavisches Altertumskunde. Braunschweig. 1910. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 178-181.
10. Brückner A. Rocznik Slawistyczny t. I-II. Kraków. 1908-1909. *Lud*. 1909. T. XV. S. 360-361.

11. Brückner A. Rozprawy Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie t. XLVI. Kraków. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 215-216.
12. Brückner A. Seefried-Gulgowski E.: Von einem unbekannten Volke in Deutschland. Berlin. 1911. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 184-185.
13. Brückner A. Starożytności słowiańskie. *Lud*. 1925. T. XXIV. S. 81-92.
14. Brückner A. Starożytności słowiańskie. Lwów: Druk Zakładu Nar. Im. Ossolińskich, 1926. 14 s.
15. Michalska M. Działalność Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie w latach I wojny światowej i w okresie dwudziestolecia międzywojennego. *Lud*. 2018. T. 102. S. 101-122. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/lud102.2018.03>.
16. Wisłocki W. T. Bibliografia prac Aleksandra Brücknera. Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1928. 115 s.

References

1. Vakhnina L. Ivan Franko ta Aleksandr Briukner u konteksti diialnosti Narodoznavchoho tovarystva u Lvovi. *Kyivski polonistychni studii*. 2017. T. XXIX. S. 178-181 [in Ukrainian].
2. Halenko I. Movoznavcha slavistyka u Lvivskomu universyteti (1787-1939). *Problemy slovianoznavstva*. 2004. Vyp. 54. S. 44-60 [in Ukrainian].
3. Holovatiuk V. Rol polskoho narodoznavchoho tovarystva v ukrainsko-polskykh kulturnykh vzaiemynakh (kinets XIX – persha tretyna XX st.). *Kyivski polonistychni studii*. 2011. T. 18. S. 493-497 [in Ukrainian].
4. Brückner A. «Lud» t. I. Lwów. 1895. *Zeitschrift des Vereines für Volkskunde*. 1896. J. VI. S. 109-110, 230 [in German].
5. Brückner A. Berneker E.: Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg. 1908-1909. *Lud*. 1909. T. XV. S. 362-364 [in Polish].
6. Brückner A. Dąbkowski P.: Prawo prywatne polskie. t. I. Lwów. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 216-217 [in Polish].
7. Brückner A. Klinger W.: Żiwotnoje w anticznom i sowremiennom sujewierii. Kijów. 1911. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 181-184 [in Polish].
8. Brückner A. Nitsch K.: Próba ugrupowania gwar polskich. Kraków. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 215 [in Polish].
9. Brückner A. Rhamm K.: Ethnographische Beiträge zur germanisch-slavisches Altertumskunde. Braunschweig. 1910. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 178-181 [in Polish].
10. Brückner A. Rocznik Slawistyczny t. I-II. Kraków. 1908-1909. *Lud*. 1909. T. XV. S. 360-361 [in Polish].
11. Brückner A. Rozprawy Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie t. XLVI. Kraków. 1910. *Lud*. 1910. T. XVI. S. 215-216 [in Polish].
12. Brückner A. Seefried-Gulgowski E.: Von einem unbekannten Volke in Deutschland. Berlin. 1911. *Lud*. 1911. T. XVII. S. 184-185 [in Polish].
13. Brückner A. Starożytności słowiańskie. *Lud*. 1925. T. XXIV. S. 81-92 [in Polish].
14. Brückner A. Starożytności słowiańskie. Lwów: Druk Zakładu Nar. Im. Ossolińskich, 1926. 14 s. [in Polish].
15. Michalska M. Działalność Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie w latach I wojny światowej i w okresie dwudziestolecia międzywojennego. *Lud*. 2018. T. 102. S. 101-122. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/lud102.2018.03>. [in Polish]
16. Wisłocki W. T. Bibliografia prac Aleksandra Brücknera. Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1928. 115 s. [in Polish].

UDC 130.2Brückner

ALEKSANDER BRÜCKNER AND THE JOURNAL «LUD»: A HISTORY OF COLLABORATION

YEVHEN HORB – candidate for the degree of Doctor of Philosophy
in the specialty 034 Cultural Studies, Mariupol State University, Kyiv

The proposed article aims to bring to light a lesser-known aspect of the collaboration between the Polish-German Slavist and the Ethnographic Society in Ukrainian scholarly circles.

The *research methodology* is determined by the purpose of the article and is based mainly on a complex of methods of textual analysis, such as content analysis and hermeneutics. Since the subject of the study is Aleksander Brückner's publications, considerable attention is paid to the reconstruction of the details of the scientist's biography related to the Ethnographic Society. In this context, the biographical method was applied.

Results. The Ethnographic Society in Lviv, at the turn of the 19th and 20th centuries, established itself as a prominent center of ethnographic studies of a pan-European scale. The society's primary publication, the journal «Lud», played a significant role in publicizing its activities. One of the founders of European Slavic studies, Professor Aleksander Brückner of the Friedrich Wilhelm University, was an active member of the Ethnographic Society and a regular contributor to the journal «Lud». During the first quarter of the 20th century, no fewer than ten articles by Brückner, mostly reviews, appeared in the ethnographic journal. The author emphasizes that Brückner's review publications are an underestimated source in the history of ethnographic science, as well as in the fields of cultural history, Slavic studies, and comparative linguistics. A distinctive feature of Brückner's reviews is their encyclopedic nature, polemical style, and the presence of a research component even in relatively short notes. Within the scope of a single publication, it is challenging to cover the entire body of work of Aleksander Brückner presented in the journal «Lud». However, the article attempts to highlight aspects such as Brückner's general reception of the Ethnographic Society's activities, his assessments of the state of ethnographic studies in Central and Eastern Europe, and the identification of promising directions for further development. All these conclusions are drawn based on the analyzed reviews by Brückner. Attention is also given to the only known research publication by the Berlin professor, which marked the end of Brückner's long-term collaboration with the Lviv ethnographic center.

Novelty. This article is the first overview of Aleksander Brückner's publication activity within the framework of his co-operation with the Ethnographic Society in Lviv.

The practical significance. The materials of the publication may become a starting point for a more in-depth study of cooperation between Ukrainian scientific societies and European scientific centres.

Key words: Aleksander Brückner, «Lud», Ethnographic Society, ethnography, history of Slavic cultures, scientific dialogue.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2025

Отримано після доопрацювання 11.02.2025

Прийнято до друку 18.02.2025

УДК 78.072 (477):050 (477.83/.86):78.03 (477.83/.86)

СОЦІОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЛАНДШАФТ ПУБЛІКАЦІЙ МЕЛАНІЇ НИЖАНКІВСЬКОЇ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISУ «ДІЛО» 30-х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ

Уляна МОЛЧКО – доктор філософії, доцент,

доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки, Дрогобицький

державний педагогічний університет ім. І. Франка, Дрогобич, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1519-6053>

<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.966>

u.molchko@gmail.com

Розглянуто змістову наповненість пресових матеріалів Меланії Нижанківської на сторінках львівського часопису «Діло». Осмислено соціокультурологічну подієвість початку 30-х років XX століття як вартісний фактичний контент історико-культурного минулого. Проаналізовано тематичний спектр публікацій, у яких висвітлюються мистецькі та концертні імпрези під час Жіночого конгресу «Союзу українок» у Станиславові, досягнення в хореографії, музичній освітній сфері на теренах Східної Галичини. Охарактеризовано виконавський репертуар артистичного складу мистецьких програм у рамках громадсько-культурних акцій. Доведено, що пресові матеріали М. Нижанківської 30-х років XX століття мають аксіологічну значущість, пізнавальний потенціал пов'язаний з важливими явищами, які репрезентували націєтворчий поступ на шляху утвердження державності.

Ключові слова: публіцистика, періодика, Галичина, українська музична культура, культурно-мистецьке життя, Меланія Нижанківська.

Постановка проблеми. Суспільно-політичне та громадсько-культурне життя Східної Галичини початку XX століття репрезентувалося різноплановими заходами, що відображали динаміку формування національної та державницької свідомості. Події соціокультурологічного характеру доповнювалися арт-програмами. Мистецькі частини таких імпрез творили професійні виконавці, які представляли публіці високохудожні композиції з світової та української культури. Цей багатий фактичний матеріал знайшов висвітлення в публікаціях, що побачили світ на сторінках одного з популярних щоденників в Східній Галичині «Діло». Часопис часто друкував досягнення мистецьких освітніх осередків, що засвідчує велику увагу громадянства до подій у педагогічній царині. Багаторічний дописувачем до зазначеного пресодрука була М. Нижанківська, пресові матеріали якої сьогодні є актуальними і вимагають культурологічної та публіцистичної оцінки.

Аналіз досліджень і публікацій. Публіцистична спадщина М. Нижанківської висвітлювалася в нашому дисертаційному дослідженні [7], а також низці публікацій [8; 9]. Стаття спирається на наукові праці з питань мистецької та музичної журналістики [6; 16], у яких висвітлювався жіночий рух [14], хореографічна культура початку XX століття [1; 15]. Основою дослідження стали маловідомі газетні матеріали з давнього періодичного видання «Діло», доступні у зв'язку з оцифрування часопису та вільному доступі в інтернет мережі.

Мета статті – охарактеризувати тематико-змістовий контент пресових матеріалів М. Нижанківської, що побачили світ на шпальтах львівського часопису «Діло» в 30-х роках XX століття за повним підписом авторки «Меланія Нижанкі(о)вська» та дволітерним криптонімом М. Н.

Виклад основного матеріалу. Публіцистика М. Нижанківської є унікальним явищем в історії розвитку української мистецької журналістики, котра в першій половині XX століття розвивалася «...в руслі як інтерпретаційної (традиція “музичної критики”, продовжувана ще з XIX ст.), так і фактологічної журналістики, двох панівних напрямків доби» [6; 299]. Літературний доробок дружини видатного композитора Н. Нижанківського побачив світ на сторінках львівських часописів «Нова Хата», «Жінка», «Життя і Знання», «Рідна Школа», «Діло», «Українські Вісти», «Назустріч». «Авторка підписувала свої публіцистичні матеріали як повним ім'ям Меланія Нижанківська, так і криптонімами М. Н. чи просто М.» [7; 148]. Тісна співпраця з щоденником «Діло» тривала від 1932 до 1939 років. Праця з малодоступними окремими числами зазначеного раритетного пресодрука дала можливість віднайти та доповнити добірку